Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Artykuły Studia Iuridica Lublinensia vol. XXV, 1, 2016
DOI: 10.17951/sil.2016.25.1.199

Ewa Kruk
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
ewa.kruk@poczta.umcs.lublin.pl

Zasada skargowości w polskim procesie karnym

The Rule of Accusatorial Procedure in Polish Criminal Proceedings

STRESZCZENIE

Problematyka zasady skargowości w polskim procesie karnym została poruszona na płaszczyźnie ogólnych zagadnień teoretycznoprawnych i wybranych kwestii teorii procesu karnego. Autorka artykułu przedstawia wybrane zagadnienia teorii prawa dotyczące problemu zasad systemu prawa, zasad prawa, a także wskazuje wpływ teorii R. Dworkina i R. Alexy'ego na systematykę zasad procesu karnego. W dalszej części pracy zwraca uwagę na sposób ujmowania normy prawnej w kategorii zasady procesu karnego, jej wagi w procesie karnym i roli, jaką dana norma – zasada procesowa pełni w systemie prawa. Problem zasady skargowości został ujęty w znaczeniu wąskim i obejmuje ogólne zagadnienia dotyczące pojęcia, miejsca tej zasady w systemie zasad procesu karnego, korelacji z innymi podstawowymi zasadami procesu oraz realizowane przez nią funkcje w prawie karnym procesowym.

Słowa kluczowe: sposoby istnienia zasad systemu; dyrektywy interpretacyjne przepisów karno-procesowych; koncepcja R. Dworkina; koncepcja R. Alexy'ego; norma (sformułowanie) jako zasada procesu karnego; zasada prawa w sensie dyrektywalnym

I. POJĘCIE ZASAD PRAWA W UJĘCIU TEORETYCZNO-PRAWNYM – ZAGADNIENIA WYBRANE

Problematyka zasad prawa w strukturze systemu procesu karnego ma doniosłe znaczenie zarówno dla teorii postępowania karnego, jak i dla praktyki stosowania przepisów tego postępowania. W teorii prawa zdaniem J. Wróblewskiego określenie zasad systemu prawa w teorii procesu może sprowadzać się do zagadnienia, czy zasada systemu jest pewną normą prawną należącą do danego systemu, która

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

ze względu na swą treść jest donioślejsza niż inne normy systemu, czy też zasada systemu to jakaś idea, postulat lub koncepcja, którą kieruje się lub powinien się kierować prawodawca w swej działalności i która częściowo czy też całkowicie została wyrażona w systemie prawa[1]. System prawa to ujęty zbiór norm zawartych w obowiązujących przepisach prawnych, który wyznacza reguły postępowania właściwe prawu[2]. Autor ten, ustosunkowując się do koncepcji przyjętych w doktrynie procesu karnego[3], wyróżnił dwa sposoby istnienia zasad systemu, przyjmując kryterium:

- „zawartości" zasad systemu w ogóle norm obowiązujących. Zasady te mają być *explicite* wyrażone w normach prawa lub można je z tych norm w drodze odpowiedniego wnioskowania wyprowadzić[4]. W pierwszym przypadku mamy do czynienia wprost z normą prawną[5]. Faktyczna rola normy jako zasady jest większa niż innych, jeżeli chodzi o zagadnienie wykładni, lecz nie wpływa na to jej obowiązywanie[6]. W drugim wypadku normatywny charakter zasady systemu zależy od charakteru wyprowadzenia „zasady" z norm obowiązujących[7]. Zdaniem autora „logiczne konsekwencje norm obowiązują tak jak same te normy (chyba że istnieją jakieś inne normy obowiązujące, które te konsekwencje modyfikują, np. *lex specialis*). Jeżeli tak, to zasady prawne wyprowadzone z norm obowiązujących również obowiązują". Autor czyni zastrzeżenie, iż przełamanie takiej zasady przejawiać się może jedynie przez przełamanie jakiejś normy i z tej normy czerpie też swą funkcję[8],
- istnienia zasad systemu wynikających z ustroju społeczno-politycznego, stosunków społecznych „nieznajdujących nawet dalekiego oparcia w tekstach prawa obowiązującego"[9]. Autorem tej koncepcji był A. Waszczyński[10].

Na podstawie tych dwóch koncepcji zasad systemu prawa J. Wróblewski zasadami systemu prawa nazywa normy prawa obowiązującego, których znaczenie (tj. wzory zachowania się) uznajemy za podstawowe ze względu na cały system prawa lub jego części[11].

---

[1] J. Wróblewski, *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*, Warszawa 1959, s. 255. Zob. też: G. Maroń, *Legitymizacja zasad prawa*, [w:] *Teoria prawa. Między nowoczesnością a ponowoczesnością*, red. A. Samonek, Kraków 2012, s. 245, 247–248.

[2] *Ibidem*, s. 253–254.

[3] L. Shaff, *Proces karny Polski Ludowej*, Warszawa 1953, s. 146.

[4] J. Wróblewski, *op. cit.*, s. 256.

[5] *Ibidem*, s. 257.

[6] *Ibidem*.

[7] *Ibidem*.

[8] *Ibidem*.

[9] *Ibidem,* s. 256, 258.

[10] A. Waszczyński, *Zagadnienia teorii państwa i prawa*, Warszawa 1952, s. 101–102.

[11] J. Wróblewski, *op. cit*., s. 259.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Słusznie podnosi się, iż „ciężar dysputy o zasadach prawa spoczywa na określeniu, jakie cechy muszą charakteryzować normę prawną, by mogła być uznana za zasadę prawa”[12]. Przesłanki przesądzające o wyjątkowym charakterze danej normy lub norm prawnych zostały w piśmiennictwie poddane analizie dogmatycznej zarówno na płaszczyźnie formalnej, tj. norma jest wiązana z aktem zajmującym określone miejsce w hierarchii, jak i treści danej normy prawnej oraz roli, jaką dana norma pełni w systemie prawnym[13]. Rozróżnienie zasad systemu prawa i postulatów systemu prawa, przyjęte przez J. Wróblewskiego, zostało zaakceptowane przez szczegółowe nauki prawne[14]. W prawie karnym procesowym M. Cieślak podnosi, iż za wiążące prawnie uznaje się nie tylko zasady oparte na tekście prawnym[15]. Zasady procesowe realizują nadrzędne w stosunku do innych norm karno-procesowych funkcje, a wśród nich nadrzędne miejsce zajmuje tworzenie dyrektyw interpretacyjnych przepisów karno-procesowych oraz wskazanie kierunku ich wykładni. Teoretycy prawa podkreślają, że w odniesieniu do zasad prawa funkcja interpretacyjna ma charakter powszechny, przy czym jest ona właściwa przede wszystkim dla zasad ujętych w sposób dyrektywalny[16]. Taki charakter zdaniem niektórych autorów winna posiadać także zasada określana mianem zasady prawa[17]. S. Wronkowska, M. Zieliński i Z. Ziembiński podkreślają, że

> […] istotnym zaleceniem dla praktyki prawniczej w każdym przypadku, gdy rozwiązywanie problemu prawniczego ma się w jakiś sposób opierać na odwołaniu do „zasad prawa” ujmowanych dyrektywalnie, jest uprzednie stwierdzenie, czy zasada ta jest uważana za obowiązującą prawnie, czy tylko za postulat. Jeśli zaś uważa się ją za wiążącą prawnie, to ze względu na jaki przepis prawny i jak interpretowany, czy też ze względu na jakie reguły inferencyjne dotyczące wywnioskowania norm z norm wyinterpretowanych z ustaw, czy wreszcie – ze względu na jakie fakty świadczące o przyjęciu danej zasady za wiążącą prawnie według zgodnych poglądów doktryny prawniczej. W żadnym jednak razie nie godzi się uznawać jakiejś dyrektywy za „zasadę prawa”, jeśli nie ma możności wskazania podstaw, ze względu na które uznaje się daną zasadę za wiążącą prawnie[18].

Zdaniem autorów „spór o zasady-dyrektywy spowodowany jest odmiennymi metodami interpretacji tekstu prawnego i odmiennymi kryteriami uznania jakichś norm za zasady prawa. Szczególnie doniosłą sprawą jest w tym przypadku ujaw-

---

[12] S. Tkacz, O *zintegrowanej koncepcji zasad prawa w polskim prawodawstwie*, Toruń 2014, s. 162.

[13] *Ibidem*.

[14] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974, s. 55.

[15] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, Warszawa 1971, s. 207, 209.

[16] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *op. cit*., s. 83.

[17] P. Tuleja, *Zasady konstytucyjne*, [w:] *Konstytucjonalizacja zasad i instytucji ustrojowych*, red. P. Sarnecki, Warszawa 1997, s. 16.

[18] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *op. cit.*, s. 57.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

nienie metody interpretacji”[19]. Autorzy ci uznają, iż znaczenie poszczególnych czynności interpretacyjnych przy ustaleniu treści zasady wysłowionej w danym tekście prawnym nakłada konieczność zastosowania określonych dyrektyw interpretacyjnych, które same niejednokrotnie również są uznawane za zasady prawa, a dokładniej – za zasady konstrukcji systemu prawnego[20]. W postępowaniu karnym zasada może być wprost regułą interpretacyjną, np. wynikająca z zasady domniemania niewinności reguła, iż wszelkie wątpliwości należy tłumaczyć na korzyść oskarżonego, albo wskazuje ogólną regułę, np. zasada swobodnej oceny dowodów, w świetle której muszą być odczytywane związane z nią przepisy[21].

II. ZNACZENIE KONCEPCJI R. DWORKINA I R. ALEXY’EGO DLA TEORII PROCESU KARNEGO

We współczesnej polskiej teorii prawa uznanie zyskała stworzona przez R. Dworkina i R. Alexy’ego koncepcja systemu prawa jako zbioru zasad i reguł prawa. R. Dworkin pod pojęciem zasady prawa rozumie „normę, która ma być przestrzegana nie dlatego, że jej przestrzeganie przybliża lub zapewnia ekonomiczną, polityczną lub społeczną sytuację, która wydaje się być godna pożądania, ale dlatego, że tego domaga się sprawiedliwość, uczciwość lub inny aspekt moralności”[22]. W rozumieniu R. Dworkina zasady prawa nie są stanowione czy uznawane (w tradycyjnym ujęciu – uznanie), lecz kształtują się one w danej społeczności[23]. Zasady prawa są przyjmowane w danej społeczności w tym sensie, że stanowią elementy panującej moralności politycznej lub też, że sądy albo inne organy powołują się na nie, wydając orzeczenia w konkretnych sprawach[24]. Reguły prawne w rozumieniu R. Dworkina to normy wyznaczające określone postępowanie we wskazanych w nich okolicznościach, przy czym powinne zachowanie jest wyznaczone w sposób „wszystko albo nic”[25]. Pozycja tych reguł w systemie prawa zależy w zasadzie od rangi autorytetu prawodawczego, który je ustanowił, a spośród niezgodnych ze sobą reguł jedna tylko może być obowiązującą[26]. Reguły te wyznaczają organom państwa obowiązki określonych zachowań, ilekroć

[19] *Ibidem*, s. 108.

[20] *Ibidem*.

[21] A. Gerecka-Żołyńska, *Kształtowanie pojęcia „zasada procesowa” w polskiej nauce procesu karnego*, [w:] *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora A. Kaftala*, red. G. Rejman, B. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008, s. 83.

[22] R. Dworkin, *Biorąc prawa poważnie*, Warszawa 1998, s. 56–57.

[23] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziembiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994, s. 124.

[24] *Ibidem*.

[25] S. Wronkowska, Z. Ziembiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 79.

[26] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziembiński, *op. cit*., s. 124.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

nastąpią wskazane w nich okoliczności[27]. W koncepcji R. Alexy'ego zarówno reguły prawne, jak i zasady prawne są normami prawnymi w myśl współczesnej terminologii polskiego prawoznawstwa[28]. Zasady prawne mają charakter nakazów optymalizacyjnych – wyrażane w nich nakazy czy zakazy mogą być zrealizowane jedynie w pewnym stopniu[29]. Reguły prawne charakteryzują się tym, że dla ich wypełnienia niedopuszczalne są jakiekolwiek odstępstwa od wyrażanych w nich nakazów czy zakazów[30]. Reguły mogą zostać wypełnione lub niewypełnione, jednak niemożliwe jest przy tym tylko częściowe zrealizowanie reguły[31]. Regułę prawną można albo zrealizować w stu procentach, albo nie zrealizować w ogóle[32]. Teorie R. Dworkina i R. Alexy'ego dla procesu karnego mogą znaleźć recepcję w tej części, która dotyczy klasyfikacji naczelnych zasad procesowych i sposobu rozstrzygania kolizji zasad. W literaturze przedmiotu na znaczenie tych teorii w ujęciu zasad procesowych wskazali S. Waltoś i P. Hofmański[33] oraz M. Wąsek-Wiaderek[34]. S. Waltoś i P. Hofmański, dokonując klasyfikacji naczelnych zasad procesowych w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym, istotną rolę przypisali koncepcji zasad i reguł w odniesieniu do zasad procesowych w ujęciu konkretnym[35]. Według autorów zasady konkretne można podzielić na dwie subkategorie: zasady-dyrektywy i zasady-reguły. Kryterium tego podziału stanowi stopień ich mocy obowiązującej[36]. Autorzy ci przyjmują, że:

- „zasady-dyrektywy mają charakter optymalizacyjny. Są to dyrektywy, które obowiązują w danym porządku prawnym, ale nie w zakresie absolutnym. Dopuszczają wyjątki podyktowane różnymi wartościami. W obowiązującym systemie prawnym zasady-dyrektywy są w mniejszym lub większym stopniu obrośnięte wyjątkami. Na przykład zasada bezpośredniości, a nawet zasada prawdy materialnej, nie są przez prawo obowiązujące realizowane do końca. […] Są to dyrektywy, zgodnie z którymi postąpić należy »tak a tak, ale czasem można inaczej«",

[27] *Ibidem*.

[28] M. Zieliński, A. Municzewski, *Interpretacyjna rola zasad prawa*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 774.

[29] *Ibidem*; T. Gizbert-Studnicki, *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 3, s. 18. Zob. też: M. Wąsek-Wiaderek, *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003, s. 34–36 i powołana tam literatura; P. Wiliński, *Zasada prawa do obrony*, Kraków 2006, s. 23–24 i powołana tam literatura.

[30] M. Zieliński, A. Municzewski, *op. cit*., s. 774–775.

[31] T. Gizbert-Studnicki, *op. cit*., s. 18.

[32] M. Zieliński, A. Municzewski, *op. cit*., s. 775.

[33] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013, s. 209.

[34] M. Wąsek-Wiaderek, *op. cit*., s. 37–40, 44.

[35] S. Waltoś, P. Hofmański, *op. cit*., s. 209.

[36] *Ibidem*.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

– „zasady-reguły są dyrektywami krańcowymi w ich konsekwencjach. Realizacja ich musi być pełna, do końca, bez żadnych wyjątków. Prawo nie zezwala na żadne wyjątki, na żadne złagodzenia zasady-reguły. Taką zasadą w polskim procesie jest zasada domniemania niewinności”[37].

M. Wąsek-Wiaderek uznaje przydatność teorii zasad i reguł R. Alexy'ego dla systematyki zasad procesowych z zastrzeżeniem spełnienia pewnych założeń. Zalicza do nich: przyjęcie koncepcji R. Alexy'ego wyłącznie do zasad prawnych rozumianych dyrektywalnie, przyporządkowanie jej do norm danego systemu prawnego, a więc norm, które albo są bezpośrednio wyrażone w przepisach systemu prawa, albo dają się z nich w sposób logiczny wyinterpretować, przyjmując założenie, że odróżnienie zasad i reguł opiera się na kryterium strukturalnym, tzn. odwołuje się do budowy normy postępowania[38], co za tym idzie – podział norm prawnych na zasady i reguły jest podziałem logicznym, a nie typologią. Zdaniem autorki „spojrzenie na pojęcie zasady prawnej przez pryzmat logicznego podziału norm prawnych R. Alexy'ego pozwala na postawienie tezy, że do zasad danej gałęzi prawa należy zaliczyć pewne normy prawne pomimo wątpliwości co do strukturalnych możliwości pełnego realizowania zawartych w nich nakazów”[39]. Uzasadnienie tej tezy stanowi zasada równości broni, jeśli zastosujemy pojmowanie zasady według koncepcji R. Alexy'ego jako nakazu optymalizacyjnego[40].

Odmienne stanowisko w kwestii uznania przydatności teorii R. Dworkina i R. Alexy'ego w odniesieniu do zasad procesowych zajął P. Wiliński[41]. Zdaniem tego autora podział zaproponowany przez Dworkina i zmodyfikowany przez Alexy'ego nie uwzględnia podstawowego kryterium wagi normy, tj. jej znaczenia w systemie prawnym[42]. Nowe konstatacje w odniesieniu do tych teorii zawierają myśli sformułowane przez O. Boguckiego i M. Zielińskiego[43]. Autorzy ci wskazują m.in. na konsekwencje przyjęcia sposobu pojmowania zasad prawnych proponowanych przez R. Dworkina i R. Alexy'ego w polskiej kulturze prawnej, a przede wszystkim na konieczność wprowadzenia zmian, jakie musiałyby nastąpić w katalogu zasad prawnych w aspekcie konsekwencji dla systemu prawnego[44]. Nie budzi natomiast wątpliwości rola, jaką pełni teoria R. Dworkina

[37] *Ibidem*, s. 209–210. Zob. też: A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012, s. 29–30.

[38] M. Wąsek-Wiaderek, *op. cit*., s. 41–42 i powołana tam literatura.

[39] *Ibidem*, s. 42.

[40] *Ibidem*.

[41] P. Wiliński, *op. cit*., s. 26.

[42] *Ibidem*.

[43] Zob. szerzej: O. Bogucki, M. Zieliński, *Zasady prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 1: *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 60–80.

[44] Zob. szerzej: *ibidem*, s. 64–67.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

i R. Alexy'ego dla zagadnienia kolizji zasad. W literaturze przedmiotu jej znaczenie podkreślają M. Wiaderek-Wąsek[45] i P. Wiliński[46].

III. POJĘCIE I ROLA ZASAD PROCESOWYCH W POSTĘPOWANIU KARNYM

W doktrynie procesu karnego pojęcia zasad procesowych funkcjonowały już w burżuazyjnej nauce procesu karnego[47]. Próby wyjaśnienia tych pojęć w polskiej burżuazyjnej teorii procesu karnego[48] podjęli się E. Krzymuski i S. Glaser, którzy zasady procesowe definiowali na płaszczyźnie ustroju organów wymiaru sprawiedliwości, formy procesu i formy wykonywania czynności procesowych[49], nie odnosząc się jednak do ich wzajemnych relacji obowiązujących w ówczesnym systemie prawa karnego procesowego[50].

Nauka polskiego procesu karnego pierwsze rozważania metodologiczne wokół pojęcia i roli zasad procesu karnego podjęła w powojennej literaturze prawniczej[51]. Należy wspomnieć, że w powojennym okresie nauki prawa karnego procesowego niektórzy autorzy[52] pojęcie „zasady" przyjmowali w kategorii dyrektyw abstrakcyjnych, a na pierwszy plan był wysunięty element walki.

Szczególne zasługi w dziedzinie stworzenia konstrukcji zasad procesowych, a zwłaszcza w zakresie zdefiniowania zasad procesowych, funkcji, jakie mają do spełnienia i ustalenia kryteriów wyodrębniania zasad procesowych zawdzięczamy L. Shaffowi[53] i M. Cieślakowi[54]. Według L. Shaffa w systemie poglądów

---

[45] Zob. szerzej: M. Wąsek-Wiaderek, *op. cit*., s. 37–40, 44 i powołana tam literatura.

[46] Zob. szerzej: P. Wiliński, *op. cit*., s. 27, 474–475 i powołana tam literatura.

[47] M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, t. 1, Warszawa 1986, s. 60.

[48] L. Shaff, *op. cit*., s. 148–150.

[49] Zob. szerzej: *ibidem*, s. 148–149.

[50] Zob. S. Glaser, *Zarys polskiego procesu karnego wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych. Przedstawienie porównawcze na tle ustawodawstwa austryjackiego, niemieckiego i rosyjskiego*, Warszawa 1929, s. 57, 60, 65–66.

[51] A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 92.

[52] Zob. S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1971, s. 44–47. Według tego autora „zasady nowożytnego procesu karnego, zwłaszcza podstawowe zasady powodujące zmianę tego systemu, kształtowały się pod naporem zaciętej walki politycznej ludu dążącego do wyzwolenia spod ucisku klas eksploatatorskich, dla których proces karny stanowił jedno z narzędzi przystosowanych do trzymania klas uciskanych w uległości. […] Znaczenie polityczne zasad procesu karnego jest widoczne np. w ścieraniu się zasady skargowej i inkwizycyjnej". Tak też: S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym*. *Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 58. Autor ten wyrażał pogląd, że „podstawowe zasady procesowe to charakterystyczne cechy danego procesu odróżniające go od procesu innej formacji społeczno-politycznej i gospodarczej. W związku z tymi zasadami na przestrzeni wieków toczyły się zwykle zacięte walki, przede wszystkim natury polityczno-ideowej".

[53] L. Shaff, *op. cit*., s. 146–219.

[54] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 193–376.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

teoretyczno-prawnych pojęcia „zasady procesowe" używa się na oznaczenie centralnych idei zawartych w tym systemie[55]. System procesu karnego ma swoje odniesienie terminologiczne do „norm prawnych mających postać ogólną i zajmujących w hierarchii norm prawa karnego procesowego stanowisko tak centralne (w sensie podporządkowania sobie norm pozostałych), że normy te jako zasadnicze (tzn. jako zasady danej gałęzi prawa) wyrażają najpełniej centralne idee poglądów prawnych dotyczących danej gałęzi prawa"[56]. Autor ten posługuje się wyrażeniem „zasady centralne", symptomizując tym pojęciem „idee" bądź „normy" zamieszczone w systemie poglądów teoretycznoprawnych lub w systemie norm procesowych w taki sposób, iż „pozwala to traktować inne idee lub normy jako pochodne od »centralnych«, czyli jako drugorzędne w stosunku do nich, albowiem służą one do ich uzasadnienia"[57]. Zdaniem tego autora „zróżnicowanie pojęcia »zasada« jest istotne dlatego, że pozwala ustalić wzajemny stosunek, jaki zachodzi między zasadami pojętymi jako normy a zasadami pojętymi jako idee. Istota zaś tego stosunku polega na tym, że zasady-normy są zawsze wyrazem zasad-idei, że są one sposobem ich wyrażania"[58]. L. Shaff zasady procesu karnego w tym znaczeniu definiuje jako centralne idee poglądów prawno-procesowych znajdujących swój wyraz w normach procesowych[59].

Według M. Cieślaka problem rozszyfrowania struktury pojęciowej zasady procesowej sprowadza się do odróżnienia dwóch składników: elementu reguły (prawidłowości) oraz elementu dyrektywalnego[60]. Zgodnie z tym zasada, w znaczeniu pojęciowego przeciwstawienia wyjątkowi, oznacza pewną prawidłowość przeważającą, czyli to, co określa się najczęściej nazwą wieloznaczną – „regułą"[61]. Zasada w znaczeniu dyrektywy zachowania się, a więc swoistej normy, wskazuje zachowanie nakazane (norma zobowiązująca) lub dozwolone (norma uprawniająca)[62].

Autorzy ci dali asumpt do przeprowadzenia wnikliwej analizy problematyki zasad procesowych kolejnym wybitnym przedstawicielom prawa karnego procesowego. Wyeksponowanie zasad w naszej literaturze – zdaniem A. Murzynowskiego – jest wynikiem traktowania procesu karnego jako jednolitego systemu, którym rządzą pewne idee przewodnie o charakterze merytorycznym i politycznym[63]. Zasady procesu karnego tworzą ponadto ważne dyrektywy interpretacyjne poszczególnych przepisów prawnych, pozwalając na lepsze określenie ich *ratio*

[55] L. Shaff, *op. cit*., s. 146.
[56] *Ibidem*.
[57] *Ibidem*.
[58] *Ibidem*.
[59] *Ibidem*.
[60] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 195.
[61] *Ibidem*.
[62] *Ibidem*.
[63] A. Murzynowski, *op. cit*., s. 94.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

legis, a w wypadkach wątpliwości prawnych wskazują kierunek ich wykładni[64]. Zdaniem A. Marka podstawowe zasady procesowe wyrażają nie tylko formę, ale i społeczno-polityczną treść procesu karnego w tym sensie, że nie poszczególne zasady rozpatrywane w oderwaniu, lecz cały system w określonym kontekście społecznym i politycznym charakteryzuje model danego procesu[65].

Zasada procesowa jest rodzajem zasady prawa, ma charakter pewnej ogólnej deklaracji prawnej, której realizacja we wszystkich fragmentach procesu karnego wymaga zabezpieczenia[66] przez skonkretyzowane gwarancje procesowe (np. gwarancją w stosunku do zasady kontradyktoryjności na etapie postępowania przygotowawczego będą przepisy zobowiązujące do ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów) lub prawnie uregulowane instytucje.

Próby wskazania cech normy o charakterze procesowym pretendującej do roli zasady procesowej podjął się znawca przedmiotu A. Murzynowski. Według tego autora określona norma (sformułowanie) może być zakwalifikowana w kategoriach zasady procesu karnego, jeżeli spełnia łącznie następujące właściwości:

- jest wyrażona w normach (pojedynczych lub wielu normach) obowiązującego prawa,
- ma znaczenie podstawowe dla procesu karnego, określając jego najważniejsze cechy i spełniając nadrzędną rolę w stosunku do innych norm prawa karnego procesowego,
- powinna dotyczyć bezpośrednio dziedziny procesu karnego,
- ma charakter ogólnoprocesowy, tj. zawiera dyrektywy postępowania dotyczące wszystkich stadiów i rodzajów postępowania karnego,
- zawiera określoną treść ideologiczną, wyrażając idee, na których opiera się system państwowy oraz idee dotyczące sposobu ukształtowania i realizacji wymiaru sprawiedliwości w dziedzinie spraw karnych,
- zasada określa typowe i dominujące cechy postępowania karnego oraz dopuszcza istnienie od niej pewnych wyjątków, których nie określa się mianem zasady,
- zasady powinny określać takie cechy procesu, które stanowią jeden z wariantów możliwych i znanych w historii rozwiązań,
- ponadto A. Murzynowski jest przeciwnikiem tworzenia oddzielnych zasad, które dublują już istniejące lub są konieczną konsekwencją ich istnienia[67].

Z pojęciem zasady w procesie karnym łączy się podział zasad na dominujące i uzupełniające. M. Cieślak, mówiąc o zasadach jako normach obowiązującego prawa, dzieli je na dominujące i wyjątkowe, przyjmując tym samym możliwość

[64] *Ibidem*.
[65] A. Marek, *Pojęcie zasady procesu karnego*, „Państwo i Prawo" 1970, z. 3–4, s. 542.
[66] A. Murzynowski, *op. cit*., s. 100.
[67] *Ibidem*, s. 96–97.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

obowiązywania zasad naczelnych, które z punktu widzenia prawidłowości reguły stanowią jakieś wyjątki w stosunku do tego, co stanowi przeciwstawną regułę[68]. Różnorodność cech danej normy jako kryterium wyodrębniania zasad prawa nie wyklucza wyodrębnienia zasad przeciwstawnych[69]. Koncepcja takiego podziału zasad procesowych nie zyskała aprobaty w teorii procesu. Mówiąc o zasadach w procesie karnym, nie możemy wyróżniać zasad, które dominują, wyznaczając strukturę procesu, i traktując pozostałe jako wyjątkowe.

Słuszne stanowisko w tej kwestii prezentuje W. Daszkiewicz, twierdząc, że „gdy mówimy o zasadach jako normach obowiązujących, to nie możemy zakładać możliwości jednoczesnego obowiązywania w konkretnym systemie procesowym dwóch przeciwstawnych zasad naczelnych, z których jedna jest opozycyjną w stosunku do drugiej”[70]. Normy odbiegające od podstawowej zasady na zasadzie wyjątku od reguły nie możemy – zdaniem tego autora – uznać za podstawową zasadę, ponieważ tego rodzaju normy nie stanowią „racji” dla innych norm, nadanie zaś „równoczesności” statusu zasady prowadziłoby do rozbicia spójności systemu prawa procesowego[71]. Dlatego też status zasady procesowej może uzyskać tylko norma dominująca, natomiast odbiegające od niej wyjątki mogą być wprowadzane do systemu procesowego tylko jako *lex specialis*[72]. Pogląd ten należy w pełni zaakceptować.

Konstrukcja zasady procesu karnego, a w konsekwencji naczelnej zasady procesowej jako swoistej normy ogólnej, oznacza podkreślenie tego, co na tle całokształtu przepisów na płaszczyźnie normatywnej jest ważniejsze i ogólniejsze w stosunku do szczegółów mniej istotnych[73]. W płaszczyźnie metodologicznej jest to konstrukcja wyrażająca syntezę zagadnień procesowych[74].

Do konstrukcji procesowej prowadzi droga, z której usuwamy na dalszy plan szczegóły drugorzędne, mniej istotne lub stanowiące wyjątek od reguły[75]. Konstrukcja zasady procesowej wyznacza zasadniczy kierunek procesu karnego, wskazując wśród wielu norm prawa karnego procesowego normy, które mają centralne znaczenie dla całego systemu procesu karnego i spełniają rolę nadrzędną w stosunku do norm pozostałych[76].

---

[68] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 207–208.

[69] *Ibidem*, s. 205.

[70] W. Daszkiewicz, *Recenzja pracy M. Cieślaka*, cyt. za: S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 9.

[71] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995, s. 54.

[72] *Ibidem*. Zob. też: A. Murzynowski, *op. cit*., s. 104–105. Odmiennie: A. Marek, *op. cit*., s. 548–549.

[73] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 193.

[74] S. Stachowiak, *Funkcje*..., s. 3.

[75] *Ibidem*.

[76] A. Murzynowski, *op. cit*., s. 92.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Doniosłość poznawcza i praktyczna konstrukcji zasad pozwoliła na odróżnienie zasad prawa w sensie dyrektywalnym (wiążących prawnie czy niewiążących prawnie) od zasad jako nazw pewnych typów rozwiązań instytucjonalnych[77], zasad ujmowanych opisowo, które określają typy ukształtowania pewnych instytucji prawnych w określonych dziedzinach spraw[78].

Zasady prawa w sensie dyrektywalnym wskazują na szczególnie istotne normy postępowania, doniosłe z jakiegoś punktu widzenia[79], a zarazem nadrzędne w stosunku do innych norm należących do danego systemu prawnego[80].

Zasady prawa karnego procesowego są zaliczane do zasad prawa ujmowanych w sensie dyrektywalnym. Przesądza o tym rola, jaką zasady procesowe pełnią w systemie prawa, wyznaczając pewien kierunek postępowania, zalecając takie czy inne zachowanie się uczestników postępowania[81], wskazując kierunki działań prawodawczych oraz sposób interpretacji przepisów prawnych[82], a w rezultacie zapewniając spójność i jednolitość systemu prawa.

W nierozerwalnym związku z pojęciem „zasada procesowa" pozostaje podział zasad skonstruowany przez M. Cieślaka rozumiany jako dyrektywy ujmowane w sensie abstrakcyjnym bądź konkretnym.

Zasada prawa w sensie abstrakcyjnym wyraża się w postaci zdania normatywnego, a więc ma zewnętrznie kształt dyrektywy postępowania[83], natomiast nie stanowi normy prawa z uwagi na brak elementu obowiązywania (nie stanowi normy zobowiązującej lub uprawniającej). Zawiera jedynie pewną myśl czy ideę, która w przyszłości może stanowić rozwiązanie instytucjonalne, postulat systemu prawa[84]. Natomiast zasada prawna w sensie konkretnym wskazuje sposób postępowania zgodny z przyjętym systemem prawa. Jest to zatem „odpowiednia zasada abstrakcyjna w postaci takiej, w jakiej ujęta została ona w danym systemie procesowym i poza nim traci swój sens"[85].

---

[77] S. Stachowiak, *Funkcje…*, s. 4; M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 195.

[78] A. Gerecka-Żołyńska, *op. cit*., s. 74.

[79] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *op. cit*., s. 24–25.

[80] S. Wronkowska, Z. Ziembiński, *op. cit*., s. 186.

[81] S. Waltoś, [w:] K. Buchała, S. Waltoś, *Zasady prawa i procesu karnego*, Warszawa 1975, s. 282.

[82] A. Gerecka-Żołyńska, *op. cit*., s. 74. Zob. też: P. Wiliński, *Pojęcie rzetelnego procesu*, [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiewicz, P. Wiliński, Warszawa 2008, s. 404–405.

[83] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 196.

[84] J. Wróblewski, *op. cit*., s. 255.

[85] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 197. Podobne ujęcie przyjął T. Taras, który zasadami procesu karnego nazywa idee prawne, które zostały uzewnętrznione w formie normy karno-procesowej bądź w formie normy ogólnoprawnej. Zob. T. Taras, [w:] T. Taras (red.), E. Skrętowicz, R. Kmiecik, *Proces karny. Część ogólna*, Lublin 1971, s. 38.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Według M. Cieślaka zasada procesowa w procesie karnym powinna obejmować nie tylko dyrektywy wskazujące określony sposób zachowania się, ale także wspomniane już dyrektywy wyrażające to, co w procesie typowe i stanowi jakąś ogólną prawidłowość przeważającą[86].

Z punktu widzenia wykładni obowiązujących przepisów doniosłe znaczenie ma stwierdzenie, która z dwóch przeciwstawnych zasad dominuje na gruncie danego systemu[87]. M. Cieślak sformułował dyrektywę interpretacyjną, w myśl której wątpliwości prawne związane treściowo z daną parą zasad przeciwstawnych powinny być rozstrzygane na korzyść zasady dominującej[88]. Pogląd ten został zakwestionowany w teorii procesu karnego.

Nazwa „zasada procesowa" powinna być zastrzeżona wyłącznie dla norm zasadniczych stanowiących regułę w danym procesie karnym[89]. Normy te zamiennie są określane jako naczelne zasady procesowe, podstawowe zasady procesowe, zasady procesowe. W procesie karnym nie da się wyróżnić norm, którym można by było nadać status normy nie podstawowej, sytuacja w tym zakresie jest jasna: albo norma ma status zasady, albo nie[90]. Przedstawiciele teorii procesu karnego w sposób niejednolity definiują pojęcie zasady procesowej. I tak m.in. M. Lipczyńska zasadami procesowymi nazywa idee prawne mające podstawowe znaczenie w dziedzinie procesu karnego[91], natomiast Z. Świda przyjmuje, że zasady procesowe stanowią idee kształtujące model – określające ogólne, zasadnicze cechy danego procesu oraz wyrażające to, co dla tego procesu jest charakterystyczne[92]. Zdaniem A. Marka „podstawową zasadą procesu karnego jest taka norma postępowania, która nie tylko stanowi regułę w danym procesie, ale która wyraża podstawowe jego założenia i przez fakt swego obowiązywania jest cechą charakteryzującą model tego procesu"[93]. S. Waltoś przyjmuje, iż za „naczelną zasadę procesową" możemy uznać „idee, które należałoby realizować w procesie karnym i które w przypadku nadania im mocy norm prawnych wyznaczałyby odpowiedni kierunek stosowania i interpretacji norm prawnych. Idee te są bardzo ogólne i razem wzięte obejmują wszystkie węzłowe kwestie w procesie. Wyznaczają więc model procesu"[94]. R. Kmiecik mianem naczelnych zasad procesu karnego (zasad karnoprocesowych) nazywa „założenia podstawowe odzwierciedlające

[86] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 204–205.

[87] *Ibidem*, s. 200.

[88] *Ibidem*.

[89] A. Gerecka-Żołyńska, *op. cit*., s. 78.

[90] Zob. A. Marek, *op. cit*., s. 548.

[91] M. Lipczyńska, *Polski proces karny*, cz. 1: *Zagadnienia ogólne*, Warszawa – Wrocław 1971, s. 56.

[92] Z. Świda, *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 33.

[93] A. Marek, *op. cit*., s. 547.

[94] S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999, s. 4.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

ogólne nadrzędne idee, akceptowane przez ustawodawcę w toku kształtowania określonego modelu postępowania karnego"[95].

Słuszne jest zatem przyjęcie, iż do elementów kreujących model postępowania karnego z reguły jako pierwsze są zaliczane „zasady procesowe", które przede wszystkim są postrzegane jako podstawowe założenia charakteryzujące dany system procesowy, na który w potocznym ujęciu składa się ogół norm regulujących ustrój organów wymiaru sprawiedliwości, procesowa działalność tych organów oraz struktura i przebieg postępowania karnego[96].

Nie odnosząc się bliżej do różnych prób systematyzacji i klasyfikacji zasad procesowych prezentowanych w doktrynie, należy wskazać szczególne zasługi w tym zakresie M. Cieślaka, A. Murzynowskiego i K. Marszała. Przyjęta przez M. Cieślaka[97] klasyfikacja zasad procesowych za najważniejsze kryterium uznaje stopień ogólności, który pozwolił podzielić zasady procesowe na naczelne zasady procesowe pierwszego stopnia. Powinny zostać do nich zaliczone według tego autora zasady o charakterze niejako „zwykłym i tradycyjnym" oraz naczelne zasady procesowe drugiego stopnia odnoszące się do całego prawa – zasady wskazujące najwyższe wartości. Do tej grupy na gruncie polskiego ustawodawstwa autor zaliczył zasadę humanizmu, sprawiedliwości i podporządkowaną jej zasadę trafnej reakcji karnej, zasadę praworządności. Z uwagi na treść i przedmiot unormowania w stosunku do zasad pierwszego stopnia M. Cieślak zaproponował podział na zasady organizacyjne (ustrojowe), czyli dotyczące wymiaru sprawiedliwości, oraz zasady funkcjonalne (kinetyczne), dotyczące przebiegu procesu karnego. W grupie zasad funkcjonalnych wyróżnił zasady określające wszczęcie i przedmiot postępowania (zasada skargowości, zasada postępowania z urzędu, zasada legalizmu, zasada niezmienności przedmiotu procesu), zasady określające stosunek procesu do jego uczestników i do całego postępowania (np. zasada kontradyktoryjności, zasada równouprawnienia stron, zasada obiektywizmu), zasady odnoszące się do prawa dowodowego (zasada prawdy materialnej, zasada bezpośredniości i pośredniości, zasada swobodnej oceny dowodów i zasada prawnej oceny dowodów, zasady ciężaru dowodowego, zasada domniemania niewinności i zasada *in dubio pro reo*), zasady określające sposób prowadzenia procesu (np. zasada ustności, zasada pisemności, zasada szybkości) oraz zasady określające zakończenie procesu (zasada niepodważalności decyzji procesowych i zasada kontroli). Ostatnim kryterium podziału wyróżnionym przez M. Cieślaka był podział zasad ze względu na wyrażenie danej idei w ustawie zasadniczej – Konstytucji RP[98].

[95] R. Kmiecik, [w:] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 60.

[96] A. Gerecka-Żołyńska, *op. cit*., s. 74.

[97] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 203–205.

[98] *Ibidem*.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

W przyjętym przez A. Murzynowskiego[99] sposobie klasyfikacji zasad można znaleźć elementy zbliżone do systematyki M. Cieślaka. Według koncepcji A. Murzynowskiego została wyodrębniona jedna naczelna zasada procesu karnego, którą jest zasada prawdy materialnej. Pozostałe zasady podzielono na pięć kategorii. Należą do nich zasady materialno-procesowe (zasada wychowawczego oddziaływania wymiaru sprawiedliwości, zasada ścigania z urzędu, zasada legalizmu), zasady dotyczące formy procesu karnego i metod postępowania organów procesowych (zasada skargowości, zasada kontradyktoryjności, zasada jawności, zasada instancyjności, zasada lojalności), zasady dotyczące stanowiska oraz warunków działania sądów w procesie karnym (zasada sądowego wymiaru sprawiedliwości, zasada niezawisłości sędziowskiej, zasada udziału czynnika społecznego), zasady dotyczące sytuacji prawnej oskarżonego (zasada domniemania niewinności, zasada prawa do obrony), zasady dotyczące postępowania dowodowego (zasada swobodnej oceny dowodów, zasada bezpośredniości). K. Marszał[100] przeprowadził podział zasad procesowych w oparciu o syntetyczny sposób ich ujmowania. Zdaniem tego autora „zasada jest ujmowana syntetycznie, kiedy skupiają się w niej wszystkie istotne składniki danej zasadniczej normy prawnej i jej następstwa”[101]. Wyróżnił on następujące zasady procesowe: zasady ogólnoprawne (zasada państwa prawa, zasada humanitaryzmu) oraz zasady procesu karnego, wśród których wyodrębnił zasady ustrojowo-organizacyjne i zasady ściśle procesowe (zasady dynamiczne)[102].

Klasyfikacja zasad ściśle procesowych została dokonana na podstawie kryterium funkcjonalności. K. Marszał wyodrębnił:

- zasady związane ze wszczęciem procesu karnego (zasada oficjalności, legalizmu, skargowości),
- zasady dotyczące postępowania dowodowego (zasada prawdy bezpośredniości, zasada koncentracji materiału dowodowego, zasada swobodnej oceny dowodów),
- zasady dotyczące formy i sposobu prowadzenia postępowania (zasada kontradyktoryjności, jawności, ustności, zasada szybkości postępowania karnego),
- zasady dotyczące sytuacji prawnej oskarżonego w procesie (zasada domniemania niewinności, zasada prawa do obrony)[103].

[99] A. Murzynowski, *op. cit.*, s. 110–111.
[100] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 50–52.
[101] *Ibidem*, s. 50.
[102] *Ibidem*, s. 51.
[103] *Ibidem*, s. 51–52.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

IV. ZASADA SKARGOWOŚCI I JEJ KORELACJA Z WYBRANYMI ZASADAMI PROCESU KARNEGO

Uwzględniając ogólne uwagi na temat klasyfikacji zasad, należy stwierdzić, że zasadę skargowości trzeba zaliczyć do tej grupy zasad procesowych, które M. Cieślak nazywa funkcjonalnymi (kinetycznymi) lub dynamicznymi[104]. W obowiązującym Kodeksie postępowania karnego zasada skargowości jest także określana mianem „zasady skargowej formy procesu"[105]. Zasada ta należy do zasad skodyfikowanych, a jej podstawę normatywną statuuje art. 14 § 1 k.p.k. Przepis ten wyraża normę ogólną, w myśl której „wszczęcie postępowania sądowego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu".

W nauce procesu karnego możemy mówić o trzech sposobach pojmowania zasady skargowości[106]:

- wąskim, polegającym na zawężeniu zasady tylko do dyrektywy nakazującej uzależnianie wszczęcia i bytu procesu sądowego, a więc postępowania zasadniczego w kwestii odpowiedzialności karnej, od skargi uprawnionego oskarżyciela[107]. W tym znaczeniu zasadę skargowości ujmuje S. Stachowiak,
- absolutnie wąskim. R. Kmiecik zasadę skargowości wydaje się rozumieć w znaczeniu najwęższym (*strictissimo*), tj. ograniczając tę zasadę do wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego[108],
- absolutnie szerokim, polegającym na obejmowaniu każdego postępowania w obrębie procesu zasięgiem zasady skargowości. Twórcą takiego rozumienia zasady skargowości był M. Cieślak. Zdaniem tego autora zasada skargowości to dyrektywa, w myśl której postępowanie wszczyna się na wniosek (żądanie podmiotu bezpośrednio zainteresowanego korzystnym dla niego rozstrzygnięciem). Postępowanie takie to nie tylko postępowanie zasadnicze dotyczące odpowiedzialności karnej, ale każdy nowy etap procesu karnego[109].

Art. 14 § 1 k.p.k. obowiązującej ustawy k.p.k. przemawia za szerokim rozumieniem zasady skargowości. Zasada ta obejmuje zarówno wszczęcie postępowania przed sądem I instancji, jak i odnosi się do wszczęcia postępowania

[104] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 280.

[105] R. Kmiecik, *op. cit*., s. 71.

[106] S. Waltoś, P. Hofmański, *op. cit*., s. 268; postanowienie SN z dnia 28 lipca 2011 r., III KK 54/11, OSNKW 2011, nr 9, poz. 86, LexisNexis nr 2625164.

[107] S. Waltoś, P. Hofmański, *op. cit*., s. 268–269.

[108] R. Kmiecik, *op. cit*., s. 71.

[109] S. Waltoś, P. Hofmański, *op. cit*., s. 269.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

przed sądem II instancji, kontroli sądowej postępowania przygotowawczego, postępowania kasacyjnego, wznowieniowego, a także swą dyrektywą obejmuje wszczęcie postępowania odwoławczego w wyniku zaskarżenia decyzji wydanej w postępowaniu incydentalnym. S. Waltoś i P. Hofmański w konkluzji rozważań nad zasadnością wyżej wskazanych koncepcji dochodzą do racji , iż „obejmowanie oddziaływaniem wszystkich postępowań i etapów nie wyłącza możliwości określenia modelu"[110]. W ramach szerokiego ujęcia zasady skargowości, zdaniem tych autorów, wyodrębnia się bowiem skargi zasadnicze inicjujące te stadia, które decydują o modelu procesu[111].

Zasada skargowości jest zaliczana do naczelnych zasad regulujących formę procesu karnego. Z tego powodu istotne znaczenie będzie miało wykazanie stosunku zachodzącego między zasadą skargowości a zasadami, które w istotny sposób mają wpływ na model procesu karnego, tj. zasadą ścigania z urzędu, zasadą legalizmu, zasadą kontradyktoryjności.

Zasada ścigania z urzędu, wyrażona w art. 9 § 1 k.p.k., stanowi, że

> […] organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu czy zezwolenia władzy. Zgodnie z normą wskazaną w tym przepisie z urzędu prokurator lub inny upoważniony organ wszczyna śledztwo lub dochodzenie, a ponadto również z urzędu zostaje przygotowana skarga publiczna, którą prokurator wnosi do sądu[112].

Prokurator popiera oskarżenie przed sądem, kierując się dyrektywą oficjalności[113]. Należy również zauważyć, że sąd może podejmować decyzje z urzędu w postępowaniu przygotowawczym, ale i w postępowaniu jurysdykcyjnym (np. wydanie wyroku łącznego)[114]. Zasada ścigania z urzędu, obowiązująca na etapie postępowania przygotowawczego, zostaje ograniczona na rzecz zasady skargowości. Ograniczenie tej zasady wynika z tego, że obowiązujące prawo karne przewiduje przestępstwa ścigane wyłącznie na wniosek pokrzywdzonego (tzw. tryb wnioskowy, lecz z urzędu) oraz przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego (tzw. tryb prywatnoskargowy). Słusznie podkreśla się w literaturze, że „współistnienie dyrektyw zasady skargowości oraz zasady postępowania z urzędu na poszczególnych etapach procesowych daje asumpt do stwierdzenia, że polski proces karny jest zaliczany do modelu mieszanego"[115].

---

[110] *Ibidem*.

[111] *Ibidem*, s. 270.

[112] R. Kmiecik, *op. cit*., s. 64.

[113] *Ibidem*.

[114] C. Kulesza, *Zasada skargowości w polskim procesie karnym,* [w:] *System prawa karnego procesowego…*, s. 602.

[115] *Ibidem*, s. 602 i powołana literatura.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Zasada legalizmu, wyrażona w art. 10 § 1 k.p.k., stanowi, że „organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia o czyn ścigany z urzędu". Jak podkreśla M. Rogacka-Rzewnicka, „krąg podmiotów, których bezpośrednio dotyczy przepis art. 10 § 1, odpowiada zakresowi zadań określonych w tym przepisie"[116]. Wniesienie oskarżenia do sądu i popieranie oskarżenia przed sądem identyfikuje podmiot zobowiązany na podstawie legalizmu do wypełnienia wskazanych powinności[117]. Podmiotem zobowiązanym jest oskarżyciel publiczny. Zdaniem A. Murzynowskiego „ograniczenie zasady legalizmu do działalności prokuratora-oskarżyciela publicznego, przejawiającej się wszczęciem postępowania karnego i wniesieniem oskarżenia do sądu, wydaje się zbyt wąskim sposobem pojmowania zasady legalizmu". Autor ten dyrektywę legalizmu ścigania przestępstw rozszerza także na działalność sądów, których obowiązkiem jest doprowadzić sprawę karną aż do merytorycznego osądzenia przestępstwa i wyciągnięcia wobec sprawcy określonych (choć nie zawsze karnych) konsekwencji prawnych[118]. Odmienne stanowisko w tej kwestii zajmuje S. Stachowiak, który zasadę legalizmu łączy wyłącznie z realizacyjną funkcją ścigania oskarżenia[119].

Na uwagę zasługuje korelacja zasady skargowości i kontradyktoryjności. Związek zachodzący między zasadą skargowości a zasadą kontradyktoryjności wynika z pokrewieństwa tych zasad[120]. Rację ma S. Stachowiak, konstatując:

> […] układowi zasad skargowości i kontradyktoryjności przypada decydująca rola w zdeterminowaniu formy procesu karnego. […] Te dwie zasady pozwalają na dokonanie klasyfikacji procesu z punktu widzenia jego formy. W procesie karnym, opartym na zasadzie skargowości, uprawniony oskarżyciel występuje z żądaniem ukarania oskarżonego, zasada kontradyktoryjności może być zatem realizowana jedynie w takim procesie, który zakłada postawienie oskarżonemu konkretnego zarzutu […]. Ten warunek spełnia w procesie karnym skarga uprawnionego oskarżyciela będąca „programem" dla całego postępowania. Wszelka zatem modyfikacja tego programu musi mieć na uwadze pewne warunki zabezpieczające oskarżonemu prawo do obrony. Z kontradyktoryjnością procesu mamy do czynienia dopiero wtedy, gdy w procesie występować będą przynajmniej dwie

[116] M. Rogacka-Rzewnicka, *Zasada legalizmu w polskim procesie karnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego*…, s. 515.

[117] *Ibidem*.

[118] A. Murzynowski, *op. cit*., s. 155. Zob. też: Z. Sobolewski, *Zasada legalizmu w ograniczonym zakresie*, [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999, s. 111 i n.

[119] S. Stachowiak, *Funkcje*…, s. 17–18.

[120] *Ibidem*, s. 19; *idem*, *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000, s. 486–487 i powołana tam literatura. Zob. też: B. Bieńkowska, *Wybrane aspekty wzajemnej relacji zasad skargowości i kontradyktoryjności oraz ich wpływu na określenie formy procesu i kształtu sporu stron przed sądem*, „Przegląd Sądowy" 1997, nr 6, s. 47.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

przeciwstawne strony oraz podmiot rozstrzygający spór, ustawowo uprawniony do rozstrzygnięcia sporu. […] W postępowaniu sądowym konkretyzacja zarzutu, zgodnie z zasadą skargowości, następuje nie przez podmiot kierujący procesem i jednocześnie uprawniony do jego rozstrzygnięcia, lecz przez inny podmiot – oskarżyciela zajmującego w procesie pozycję strony. Taki układ po spełnieniu dalszych warunków gwarantuje pełną realizację zasady kontradyktoryjności[121].

Z chwilą wejścia w życie nowego Kodeksu postępowania karnego – jak słusznie podkreśla P. Hofmański:

> […] istnienie skargi jako warunku kontradyktoryjności postępowania musi być odnoszone nie tylko do wszczęcia postępowania, lecz także do jego dalszego toczenia się. Aby proces mógł być kontradyktoryjny, skarga musi być przez cały czas podtrzymywana. Jej brak jest równoważny z pojawieniem się negatywnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 9 i prowadzi do umorzenia postępowania[122].

Na gruncie obowiązującej regulacji prawnej zasada kontradyktoryjności wraz z zasadą skargowości określa nade wszystko formę procesu karnego zapewniającą rozdział funkcji procesowych oskarżenia, obrony i rozstrzygania o sprawie pomiędzy różne podmioty uczestniczące w postępowaniu[123].

Konstytutywnym elementem zasady skargowości *in concreto*[124] jest skarga uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu. Skarga w procesie karnym może być rozumiana:

- w znaczeniu wąskim – jej rola sprowadza się do ograniczenia skargowości w aspekcie rozstrzygania o sposobie inicjowania procesu karnego i postępowania tylko przed sądem pierwszej instancji[125]. W tym znaczeniu skarga karna jest czynnością wyrażającą w swej treści żądanie oskar-

[121] S. Stachowiak, *Funkcje*…, s. 19–20. Zob. też: H. Paluszkiewicz, S. Stachowiak, *Model posiedzenia wyrokowego sądu karnego a zasada skargowości*, [w:] *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008, s. 239–248.

[122] P. Hofmański, *Zasada kontradyktoryjności*, [w:] *System prawa karnego procesowego*…, s. 662. Odstępstwem od zasady skargowości jest instytucja odstąpienia oskarżyciela od oskarżenia uregulowana w art. 14 § 2 k.p.k.: „[…] odstąpienie oskarżyciela publicznego nie wiąże sądu". Konstrukcja tej instytucji uległa istotnej zmianie w związku z nowym brzmieniem § 2 art. 14 k.p.k. nadanym nowelą z dnia 27 września 2013 r. Zmiana ta weszła w życie od 1 lipca 2015 r. Zgodnie z obowiązującym brzmieniem przepis ten stanowi, że oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W toku przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest jedynie za zgodą oskarżonego, a ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn jest niedopuszczalne.

[123] H. Paluszkiewicz, S. Stachowiak, *op. cit*., s. 239–248. Zob. też: P. Wiliński, *Pojęcie rzetelnego procesu*…, s. 406.

[124] Zob. C. Kulesza, *op. cit.*, s. 602.

[125] Zob. S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu*…, s. 84 i powołani tam przedstawiciele – zwolennicy wąskiej koncepcji zasady skargowości.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

życiela domagającego się rozpoznania sprawy o przestępstwo zarzucane osobie, która staje się oskarżonym[126],

- w znaczeniu szerokim skargą nazywa się „wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego rozstrzygnięciem o wszczęcie i przeprowadzenie stosownego postępowania”[127]. Pojęcie skargi w tym ujęciu obejmuje system skarg w zależności od rodzaju postępowania warunkowanego przez daną skargę[128]. Skargą w szerokim znaczeniu jest każda czynność procesowa strony o cechach oświadczenia woli, którego treścią jest żądanie skierowane do organu procesowego, warunkujące postępowanie sądowe[129]. W tym znaczeniu skargą będzie oparte na prawie materialnym żądanie uprawnionego oskarżyciela wnoszone do sądu, dotyczące rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej wskazanego w niej oskarżonego, ale także zawarte w środku odwoławczym – oparte na prawie procesowym – żądanie uprawnionej strony procesu, by sąd odwoławczy przeprowadził kontrolę orzeczenia wydanego przez organ pierwszej instancji[130].

W świetle obowiązującej regulacji kodeksowej przyjmujemy za M. Cieślakiem[131] podział skarg na:

- zasadnicze (akt oskarżenia, wniosek o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy w chwili popełnienia czynu), czyli te, które inicjują postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji,
- etapowe (apelacja, kasacja), czyli te, które uruchomiają postępowanie odwoławcze i nadzwyczajne,
- incydentalne (zażalenie na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania), czyli te, które odnoszą się do kwestii ubocznych, niezwiązanych z przedmiotem procesu.

Skarga uprawnionego oskarżyciela jest komponentem istoty zasady skargowości[132]. W polskim procesie karnym rolę skargi pełni akt oskarżenia, a także czynności procesowe uznane za jego substytuty[133]. Za S. Stachowiakiem należy przyjąć, że zasada skargowości wyznacza dwa podstawowe kierunki (funkcje) mające wpływ na model współczesnej polskiej procedury karnej. Pierwszy z nich wyznacza funkcję impulsu procesowego. System procesowy, który opiera się

[126] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *op. cit.*, s. 74.

[127] S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2009, s. 278; J. Grajewski, [w:] J. Grajewski (red.), K. Papke-Olszauskas, S. Steinborn, K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe – część ogólna*, Warszawa 2011, s. 86. Takie ujęcie zasady skargowości prezentował M. Cieślak (*Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, s. 258).

[128] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, s. 212, 281.

[129] R. Kmiecik, *op. cit*., s. 73. Podobnie: S. Stachowiak, *Funkcje*..., s. 29.

[130] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2015, s. 151.

[131] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 281 i n.

[132] S. Stachowiak, *Funkcje*..., s. 28.

[133] P. Hofmański, *op. cit.*, s. 662.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

na zasadzie skargowości, musi do dodatnich przesłanek procesowych zaliczyć skargę uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.). Wniesienie skargi przez uprawnionego oskarżyciela wywołuje stan zawisłości sprawy przed sądem (*lis pendent*). Drugi kierunek funkcjonowania zasady skargowości realizuje funkcję obowiązku procesowego, określaną też mianem obligacji procesowej[134]. Wniesienie skargi przez uprawnionego oskarżyciela obliguje sąd do podjęcia działalności procesowej określonej przepisami prawa karnego procesowego[135]. Związanie sądu aktem oskarżenia – zdaniem M. Cieślaka – idzie w dwóch kierunkach: 1) pozytywnym – akt oskarżenia zobowiązuje sąd do rozpoznania sprawy, i 2) negatywnym – sąd nie może rozpoznać sprawy bez aktu oskarżenia, a ponadto jest związany granicami aktu oskarżenia, co oznacza, że nie może orzekać o tym, co nie jest objęte aktem oskarżenia (związek z zasadą niezmienności przedmiotu procesu)[136]. Akt oskarżenia stanowi *sui generis* program postępowania dla sądu[137]. W sensie prakseologicznym akt oskarżenia zawiera rozwiniętą pisemną diagnozę, która wchodzi w skład preparacji działań jako element pierwotny, dotyczący kwestii stanowiącej przedmiot procesu w tym punkcie jego biegu[138]. Obowiązek rozpoznania sprawy w granicach przedmiotowych zakreślonych skargą należy zgodnie z konstatacją S. Stachowiaka rozumieć jako obowiązek niezmieniania przedmiotu postępowania określonego w skardze oraz obowiązek całościowego ujęcia przedmiotu postępowania (obowiązek niedzielenia przedmiotu postępowania)[139].

Podsumowując ogólne uwagi, należy stwierdzić, że skarga karna odnosząca się do „zasady skargowej formy procesu" realizuje ważne funkcje gwarancyjne postępowania karnego. Skargowość ma zasadniczy wpływ na postępowanie sądowe i kształtuje model postępowania sądowego, rozprawy głównej i posiedzeń wyrokowych[140].

---

[134] J. Tylman, [w:] J. Tylman, T. Grzegorczyk, *Polskie postępowanie karne*, wyd. 7, Warszawa 2009, s. 106–107; W. Posnow, [w:] Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część szczególna*, Warszawa 2011, s. 110.

[135] S. Stachowiak, *Funkcje…*, s. 28. Zob. też: S. Stachowiak, *Rodzaje skargi w ujęciu nowego kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczyka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999, s. 271; *idem*, *Wpływ zasady…*, s. 488.

[136] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, s. 283. Zob. też: S. Waltoś, *Akt oskarżenia w procesie karnym*, Warszawa 1963, s. 11–13.

[137] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, s. 283.

[138] J. Jankowski, *Postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji w sensie prakseologicznym*, Warszawa 1986, s. 126–127.

[139] S. Stachowiak, *Granice podmiotowe i przedmiotowe rozpoznania sprawy przez sąd I instancji*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 16, Warszawa 1998, s. 173.

[140] H. Paluszkiewicz, *O znaczeniu zasady skargowości dla modelu posiedzeń wyrokowych (uwagi de lege ferenda)*, [w:] *Skargowy model procesu karnego…*, s. 289–294.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

BIBLIOGRAFIA

Bieńkowska B., *Wybrane aspekty wzajemnej relacji zasad skargowości i kontradyktoryjności oraz ich wpływu na określenie formy procesu i kształtu sporu stron przed sądem*, „Przegląd Sądowy" 1997, nr 6.

Bogucki O., Zieliński M., *Zasady prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 1: *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014.

Cieślak M., *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.

Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretycznoprawne*, Warszawa 1971.

Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995.

Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, Warszawa 2015.

Dworkin R., *Biorąc prawa poważnie*, Warszawa 1998.

Gerecka-Żołyńska A., *Kształtowanie pojęcia „zasada procesowa" w polskiej nauce procesu karnego*, [w:] *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora A. Kaftala*, red. G. Rejman, B. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008.

Gizbert-Studnicki T., *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo" 1988, z. 3.

Glaser S., *Zarys polskiego procesu karnego wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych. Przedstawienie porównawcze na tle ustawodawstwa austryjackiego, niemieckiego i rosyjskiego*, Warszawa 1929.

Grajewski J., [w:] J. Grajewski (red.), K. Papke-Olszauskas, S. Steinborn, K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe – część ogólna*, Warszawa 2011.

Hofmański P., *Zasada kontradyktoryjności*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 1: *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014.

Jankowski J., *Postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji w sensie prakseologicznym*, Warszawa 1986.

Kalinowski S., *Polski proces karny*, Warszawa 1971.

Kmiecik R., [w:] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009.

Kmiecik R., Skrętowicz E., *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009.

Kulesza C., *Zasada skargowości w polskim procesie karnym,* [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 1: *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014.

Lipczyńska M., *Polski proces karny*, cz. 1: *Zagadnienia ogólne*, Warszawa – Wrocław 1971.

Lipczyńska M., *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, t. 1, Warszawa 1986.

Marek A., *Pojęcie zasady procesu karnego*, „Państwo i Prawo" 1970, z. 3–4.

Maroń G., *Legitymizacja zasad prawa*, [w:] *Teoria prawa. Między nowoczesnością a ponowoczesnością*, red. A. Samonek, Kraków 2012.

Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008.

Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994.

Paluszkiewicz H., *O znaczeniu zasady skargowości dla modelu posiedzeń wyrokowych (uwagi de lege ferenda)*, [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiewicz, P. Wiliński, Warszawa 2008.

Paluszkiewicz H., Stachowiak S., *Model posiedzenia wyrokowego sądu karnego a zasada skargowości*, [w:] *Problemy prawa i procesu karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008.

Posnow W., [w:] Z. Świda, J. Skorupka, R. Ponikowski, W. Posnow, *Postępowanie karne. Część szczególna*, Warszawa 2011.

Postanowienie SN z dnia 28 lipca 2011 r., III KK 54/11, OSNKW 2011, nr 9, poz. 86, LexisNexis nr 2625164.

Redelbach A., Wronkowska S., Ziembiński Z., *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

Rogacka-Rzeźnicka M., *Zasada legalizmu w polskim procesie karnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 1: *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014.
Shaff L., *Proces karny Polski Ludowej*, Warszawa 1953.
Sobolewski Z., *Zasada legalizmu w ograniczonym zakresie*, [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999.
Stachowiak S., *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975.
Stachowiak S., *Granice podmiotowe i przedmiotowe rozpoznania sprawy przez sąd I instancji*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 16, Warszawa 1998.
Stachowiak S., *Rodzaje skargi w ujęciu nowego kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczyka*, red. A.J. Szwarc, Poznań 1999.
Stachowiak S., *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000.
Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym*. *Zasady ogólne*, Warszawa 1959.
Świda Z., *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008.
Taras T., [w:] T. Taras (red.), E. Skrętowicz, R. Kmiecik, *Proces karny. Część ogólna*, Lublin 1971.
Tęcza-Paciorek A., *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012.
Tkacz S., O *zintegrowanej koncepcji zasad prawa w polskim prawodawstwie*, Toruń 2014.
Tuleja P., *Zasady konstytucyjne*, [w:] *Konstytucjonalizacja zasad i instytucji ustrojowych*, red. P. Sarnecki, Warszawa 1997.
Tylman J., [w:] J. Tylman, T. Grzegorczyk, *Polskie postępowanie karne*, wyd. 7, Warszawa 2009.
Waltoś S., [w:] K. Buchała, S. Waltoś, *Zasady prawa i procesu karnego*, Warszawa 1975.
Waltoś S., *Akt oskarżenia w procesie karnym*, Warszawa 1963.
Waltoś S., *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999.
Waltoś S., *Proces karny*, Warszawa 2009.
Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013.
Waszczyński A., *Zagadnienia teorii państwa i prawa*, Warszawa 1952.
Wąsek-Wiaderek M., *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003.
Wiliński P., *Pojęcie rzetelnego procesu*, [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiewicz, P. Wiliński, Warszawa 2008.
Wiliński P., *Zasada prawa do obrony*, Kraków 2006.
Wronkowska S., Zieliński M., Ziembiński Z., *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974.
Wronkowska S., Ziembiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997.
Wróblewski J., *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*, Warszawa 1959.
Zieliński M., Municzewski A., *Interpretacyjna rola zasad prawa*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 10/11/2026 20:16:13

SUMMARY

The issues connected with the rule of accusatorial procedure in Polish criminal proceedings were discussed against the backdrop of general theoretical topics and chosen issues of criminal proceeding's theories. The authoress of the article shows the chosen topics of law's theories related to the problem of law system's rules, law's rules and points out the influence of R. Dworkin's and R. Alexy's theories on the taxonomy of criminal proceeding's rules. Later, she points out the device of compassing the legal norm as a criminal proceeding's rule, its importance in criminal proceeding and character in law's system. The problem of accusatorial procedure's rule was discussed in a narrow meaning and contains the general questions connected with the concept of this rule in a system of criminal proceeding's rules, correlation with another legal rules and functions executed by this rule.

Keywords: ways of the system's rules' existence; interpretative directives of criminal and procedural rules; R. Dworkin's theory; R. Alexy's theory; legal norm as a criminal proceeding's rule; rule of law in a normative sense

UMCS